

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 10 พ.ศ.2550-2554 มีสาระสำคัญเพื่อพัฒนาภาวะสุขภาพที่เป็นองค์รวมทั้งทางกาย จิต สังคมและปัญญา การรวมพลังสังคมเพื่อสร้างสุขภาพ การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นฐานคิด และขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติในการดำเนินชีวิต การบริหารและการพัฒนาด้านสุขภาพ ในทุกมิติ ทุกระดับ และทุกภาคส่วนที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศในแบบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) วิชาชีพพยาบาลจัดเป็นบุคลากรในระบบสาธารณสุขของประเทศที่มีจำนวนมากที่สุดและมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาลทั้งระยะเฉียบพลัน ชุกเฉิน และโรคเรื้อรัง รวมทั้งการฟื้นฟูสภาพ โดยปฏิบัติทั้งในชุมชนและสถานบริการสาธารณสุขทุกระดับ ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และประชากรซึ่งมีผลต่อภาวะสุขภาพและการดูแลด้านสุขภาพของประชาชน (สภาการพยาบาล. 2552 : 5)

งานพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ต้องมีความอดทนและมีความรับผิดชอบสูงต่อตนเองและผู้อื่น ต้องเผชิญกับความเร่งรีบ และความเครียดเกือบตลอดเวลา ก่อนที่นักศึกษาพยาบาลจะก้าวสู่เป็นพยาบาลที่มีคุณภาพ ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งในภาคทฤษฎี และการฝึกปฏิบัติการพยาบาล เพื่อให้เกิดทักษะและความชำนาญ (Jones and Johnson. 2000 as cited Watson et al. 2008 : 1534) มีผลการวิจัยหลายเรื่องพบว่า พยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีความเครียดอยู่ในระดับสูง มีความรู้สึกไม่มั่นคง จี๋กังวล มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ หงุดหงิด ซึมเศร้า ระบบการทำงานของร่างกายถูกรบกวน เป็นโรคเกี่ยวกับการนอน และหมดแรง (burnout) (Chang et al. 2005; Watson et al. 2008 : 57-65)

ในระดับอุดมศึกษามีนักศึกษาพยาบาลจำนวนไม่น้อยที่ต้องเผชิญกับความเครียด ความต้องการความรู้ทางวิชาการ อากาศทางคลินิก และปัญหาด้านการเงิน ในประเทศอังกฤษพบว่า นักศึกษาพยาบาลมากกว่าร้อยละ 25 ต้องลาออกจากหลักสูตรก่อนจะได้ประกอบวิชาชีพพยาบาล (Buchan. 2006) และมีความเครียดเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญ (Evans and Kelly. 2004; Evans et al. 2007 : 473) และอาจส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจในหน้าที่งาน จนมีการนำเสนอข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์อยู่บ่อยครั้ง เช่นน้องใหม่มหาวิทยาลัยบูรพา ฆ่าตัวตายเนื่องจาก อยู่หอพักคนเดียว และเกิดความเครียดขึ้นไม่มีเพื่อนให้คำแนะนำ จึงตัดสินใจฆ่าตัวตาย (หนังสือพิมพ์เดลินิวส์. 27 พฤษภาคม 2552 : 1) สิ่งทีก่อให้เกิดความเครียดในนักศึกษาพยาบาลได้แก่ ลักษณะหลักสูตร รายวิชา การสอบ ความถี่และระยะเวลาในการขึ้นฝึกปฏิบัติงาน ไม่มีเวลาว่าง และกลัวการสอบตก (Beck and Srivastava. 1991 ; Jones and Johnson. 2000) นอกจากนี้ นักศึกษาพยาบาลจำนวนมาก

ต่างมีประสบการณ์เกี่ยวกับความเครียดทางอารมณ์ ทำให้เรียนไม่จบและต้องลาออกจากการศึกษา (O'Donnell. 2009 : 745)

การประเมินและคัดกรองภาวะสุขภาพจิตของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติยังไม่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลอย่างชัดเจน ตลอดจนระบบการให้ความช่วยเหลือ นักศึกษาที่มีปัญหาสุขภาพจิตนั้นยังเป็นไปในลักษณะตั้งรับโดยจะพบนักศึกษาที่มีอาการเจ็บป่วยทางจิตมาแล้วจึงนำส่งต่อสถานพยาบาลใกล้เคียง นอกจากนี้ยังพบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับภาวะสุขภาพจิตของนักศึกษาพยาบาลมีน้อย ส่วนใหญ่ยังไม่มีการนำไปใช้ในระบบการคัดเลือกนักศึกษาที่เข้ามาเรียนและระบบการตรวจสุขภาพของนักศึกษาในแต่ละชั้นปี

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จึงต้องการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะสุขภาพจิตของนักศึกษาพยาบาล ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการหาแนวทางและ หรือวิธีการในการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตของนักศึกษาพยาบาล โดยเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้กับนักศึกษาและเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพจิตในนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการนำมาพัฒนาเป็นข้อมูลพื้นฐานในระบบการคัดเลือกนักศึกษาใหม่ที่เข้ามาศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตเพื่อให้ได้คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ต่อวิชาชีพพยาบาลและพร้อมให้บริการด้านสุขภาพแก่สังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจภาวะสุขภาพจิตของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่1-4 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ปีการศึกษา 2553
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสามารถในการทำนายภาวะสุขภาพจิตของนักศึกษาพยาบาล มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ สุขภาพกาย ความฉลาดทางอารมณ์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และรายได้ของนักศึกษาพยาบาลสามารถร่วมกันทำนายสุขภาพจิตของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่-4 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติได้

ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ ชั้นปี1-4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2553 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จำนวน 427 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรอิสระ

- เพศ
- สุขภาพกาย
- ความฉลาดทางอารมณ์
- ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- รายได้ของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่1-4 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ตัวแปรตาม

ภาวะสุขภาพจิตของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 1-4 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สุขภาพจิต หมายถึง การมีชีวิตที่มีความสุข ไม่มีความรู้สึกทุกข์หรือไม่สบายใจ สามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น ช่วยเหลือคนอื่น สามารถจัดการกับปัญหาและปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยประเมินจากส่วนที่ 2 ของแบบวัดดัชนีชี้วัดความสุขคนไทย ฉบับสั้น 15 ข้อ (Thai Happiness Indicator = THI 15) ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2545)

2. สุขภาพกาย หมายถึง ภาวะที่มีความสมบูรณ์ของร่างกาย โดยปราศจากโรคและหรือความพิการ โดยประเมินจากส่วนที่ 1 ของแบบสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคลที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพ

3. ความฉลาดทางอารมณ์ คือ ความสามารถทางอารมณ์ที่จะช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และมีความสุขประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน (กรมสุขภาพจิต. 2546 : 2-3) ดังนี้

3.1 ด้านดี ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และความต้องการของตนเองรู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

3.2 ด้านเก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตัวเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ แสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

3.3 ด้านสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข มีความภูมิใจในตนเอง พอใจในชีวิตและมีความสุขทางใจ โดยประเมินจากแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต ชุดที่ 2 (กรมสุขภาพจิต. 2545)

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง เกรดเฉลี่ยในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของนักศึกษาชั้นปีที่1 และเกรดเฉลี่ยสะสมของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่2-4 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ที่ได้รับการประเมินระดับความสามารถทางวิชาการจากการศึกษาทางการ

พยาบาล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลคะแนนเฉลี่ยสะสมจากนักศึกษาโดยให้นักศึกษารอกข้อมูลทั่วไปในแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น

5. รายได้ หมายถึง รายได้ของนศ.พยาบาลชั้นปีที่1-4 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ โดยประมาณต่อเดือน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลรายได้จากนักศึกษาโดยให้นักศึกษารอกข้อมูลทั่วไปในแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น

6. นักศึกษาพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติหมายถึง นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นปีที่ - 4 ปีการศึกษา 2553

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางในสร้างรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพจิต และการป้องกัน ไม่ให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตของนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

2. เป็นแนวทางการทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป